

जीवते वेति" शरीरकस्तुभाधे शङ्कराचार्यः ।
जीवोपाधि पु० इत० । स्वप्नसुषुप्तिजाग्रदवस्था । तयो
हि जीवोपाधयः । तत्र सुषुप्ती बुद्ध्यादिसंस्कार-
वासितमज्ञानमात्ररुपाधिः । स्वप्ने जाग्रदावनामयं
बिहृशरीररुपाधिः । जाग्रदवस्थायां सूक्ष्मशरीरसं-
खट् सूक्ष्मशरीररुपाधिरिति तत्तदुपाध्युपलक्षितसुषु-
प्तिजाग्रदवस्थायां पाधित्वम् । "कार्योपाधिरयं जीवः कारणो-
पाधिरौघर" इत्युक्तेः अज्ञानस्य शब्दशक्तिभेदे च
तस्यास्तु सनत्प्रज्ञानकार्यत्वात् तदभिप्रायेणैव "मायो-
पाधिरयं जीवोऽप्यविद्योपाधिरौघरः" इत्यादौ मायावि-
द्ययोरभेदेऽपि भेदनिर्देशः ।

जीवोपाधि स्त्री इत० । जीवतो मेधादेरोमणि 'पवित्र-
स्मिन् करोति युक्तं जीवोपाधौ' कात्या० श्रौ० ८।
२।१६ । "जीवकोऽरोमनिर्मितस्तत्त्वनिर्मितम्" कर्कः ।
जीव्या स्त्री जीवाय हिता यत् । 'हरितक्याम् शीवन्त्यां
शुभोत्तरदुग्धावाञ्च राजनि० ४जीवनोपाये लि० जीवो-
पायं त भगवान् सप्त किञ्चित् करोतु सः' हरिवं०
२६३७० ।

जु रंइसि भ्वा० पर० अक० अनिट् । जवति । अजीषीत् ।
जुजाव । जवः जवनः । णिचि जावयति ते अजी-
जयत् त ततः सनि०जिजावयिषति । अस्व परस्मैपदित्वं
गतिकर्मत्वञ्च निघण्टूक्तम् "जयति जवति" इत्युप-
क्रमे इत्येते गतिकर्माण इत्युक्तेः । वेदे गणव्यव्यासः
"वृष्टिं वे विधे मरुतो जुनन्ति" ऋ० ५।१८।२ । "वेन
न पातमपां जुनाम" १।१८।५ । अयं धातुः ऋ०
भाष्ये सौत्त इति साधवः । दीर्घान्तोऽपि । "वातो न
जुतः सतयद्भि रभ्यः" ऋ० ४।१०।१२ ।

जु गतौ सौ० आत्म० सक० अनिट् । जवते । अजोष्ट ।
जुजुवे । "यद्भि सनसा जवते ब्रह्मा ब्रह्म" तैत्ति०
स० ६।१।१०।२ ।

जुग त्यागे भ्वा० पर० सक० सेट् इदित् । जुङ्गति । अजुङ्गीत्
जुङ्ग । कर्मणि इदित्वात् जुङ्गते ।

जुगुप्सन न० गुप-निन्दायां स्वार्थे सन्-भावे ल्युट् ।
निन्दने अमरः । कर्त्तरि युप् । निन्दायीत्ये
लि० ।

जुगुप्सा स्त्री गुप-निन्दायां स्वार्थे सन्-भावे अ टाप् ।
निन्दायाम् अमरः । सा च वीभत्सरस्य स्थायिभावः
शान्तरस्यभिचारिभावश्च । यथोक्तं शा० द० "अवि-

रुद्धा विरुद्धा वा यं तिरोधातुमक्षमाः । आस्तादाहुर-
कन्दोऽसौ भावः स्थायीति सम्मतः । रतिर्हास्य
योक्तव्यं क्रोधीत्याहौ भयं तथा । जुगुप्सा विक्षयचेत्य-
मसौ प्रोक्ताः यमाऽपि च" एवमेवे स्थायिभावभेदादुक्ता
"दोषेच्छादेर्भिर्गर्हा जुगुप्सा विमयोक्त्या तां वच-
विता "शङ्कारवीरयोर्गर्होयोरे क्रोधस्तथा मतः ।
शान्ते जुगुप्सा कथिता व्यभिचारितया पुनः"
देहजुगुप्सा च शौचकार्यं यथोक्तं पात० सू० भा०
"शौचात् स्वाङ्गजुगुप्सा परैरसंसर्गः" सू० "साङ्गे
जुगुप्सायां शौचमारभमाणः कायावद्यदर्शौ कायानभि-
व्यङ्गी भवति किञ्च परैरसं सर्गः कायस्वभावावलोकी
क्षमपि कायं जिहास्यन्त्यन्तादिमिराणावद्यपि काय-
गुह्यमपश्यन् कथं परकायैरत्यन्तमेवाप्रयतैः संख्यजते"
भा० । देहे जुगुप्साया वैराग्यं भवति । तस्य निन्द-
नीयत्वे हेतुः विवेकचूडामणावृत्तौ यथा "मज्जास्मिभेदः-
पलरक्तचर्मत्वगाङ्गयैर्धातुभिरेभिरनितम् । पादोरुवन्तौ
भुजपृष्ठमस्तकेरङ्गैरुपाङ्गैरुपयुक्तमेतत्" । याज्ञवल्क्येन
तु देहसंस्मृतिमुपवर्ण्य "इत्येतदस्थिरं वपुं यस्य
भोक्षाय क्षयसौ" इत्युक्तं व्याख्यातं च मितम् ।

"इतीदृशमस्थिसायाधारवधमेतदयुचिनिधानं वपुर्वास्थि-
रनिति यस्य बुद्धिरसौ कर्तुं पण्डितो भोक्षाय समर्थो
भवति वैराग्यस्य निर्व्यानित्यविवेकयोर्भोक्षोपायत्वात्
अस्थिमूलपुरीषादिप्राचुर्यज्ञानस्य वैराग्यहेतुत्वात् अत
एव व्यासः "सर्वायुचिनिधानस्य कतमस्य विनाशिनः ।
शरीरकस्यापि कते मूढाः पापानि कुर्वते । यदि नामास्य
कायस्य यदन्तस्तद्बहिर्भवेत् । दण्डमादाय लोकोऽयं
युनः काकांश्च वारयेदिति" । तस्मादीदृशकुलितशरीर-
स्यात्यन्तिकविनिवृत्त्यर्थमात्मोपासने प्रयाततव्यम्" ।

जुगुर्वणि लि० गृ-स्तुतौ यङ्लुकि क्तिपि वेदे नि० वम-
संभक्तौ इन्-णत्वम् इत० स्तोत्राणां संभक्तिरिति । "मन्त्र-
जिह्वा जुगुर्वणी" ऋ० १।१४२।८ । [तत्त्वार्थे पुनराजनि०
जुङ्ग पु० जुगि-अच् । वृद्धदारकहन्ते अमरः । एवम् । जुङ्गक
जुङ्गा स्त्री जुगि-अच् । वृद्धदारकहन्ते रमानायः ।
जुटक न० जट-संहतौ अच् संज्ञायां कन् प्रथो० । जटायां
शङ्कर० । [ख्याते णिस्त्राभेदे शङ्कर० ।

जुटिका स्त्री जट-संहतौ वा० कुन् प्रथो० । (भुटी)
जुड प्रेरणे चु० उभ० सक० सेट् । जोडयति ते अजुजुडत् त ।
जुड वन्ते (जोडादेवोवा) । तदा०कुटा० पर० सेट् । जुडति